

Is-Snin

FRANS SAMMUT

L-aħħar darba li rajtu deherli kellu bixra oħra minn ta' dari. Bixra ġdida, għad li fis-sew qadima. Ġdida għaliex ma kontx nafha fuqu. Ma kinitx ir-radda ta' moħriet iż-żmien. Tikmix qajla kellu.

Kienet biss dehra ta' skiet. Ta' hemda. Donnha tfakkrek fil-qagħda ta' min gheja wara li hadem hafna. Jew habrek hafna. Jew semplicement ghex hafna . . . u bata bil-mestier tal-għajxien biex nisirqu frazi mill-kittieb Taljan Cesare Pavese li kien gheja jghix u qatagħha li jnehhi hajtu b'idejh.

Habibi ma deherx li wasal biex jagħmel bħall-kittieb Taljan. Il-hemda li donnha waqgħet fuqu u waqqfitlu ċ-ċaqliq ta' ġismu li dari niftakru maħkum bih u zammitlu t-taħrik ta' għajnejh leblieba kellha mill-hemda li aktar donnok isseħibha mal-hemda fuq wiċċ Bingemma. Kif nibda ngħid, il-hemda tal-għerf miksub mis-snin kbar imghoddija?

Imma habibi ma kienx xih, qadim bħall-iġbla ta' Bingemma. Kellu biss ftit aktar minn hamsin. L-aktar tnejn u hamsin jew xi haġa żgħira fuqhom. U b'danakollu deherli donnu raġel ta' sebgħin, hamsa u sebgħin. Il-habba ta' għajnejh ukoll rabbiet madwarha dak iċ-ċirku abjad li jixhed dħul l-aħħar taqsima tal-ħajja, meta l-bniedem ikollu jibda jbaxxi rasu għad-destin taċ-ċiklu tal-ħajja. Jibda jilqa' l-ħsieb ta' għeluq il-ħajja li garrbu ta' qablu u għad igarrbuh ta' warajh. Izda li hu donnu holom, stħajjel li lilu ma jmissux jaqbzu, jibqa' għaddej mingħalih.

U issa f'daqqa waħda donnu ntebah li ma kien hadd aħjar minn haddieħor, mill-oħrajn kollha. M'għandniex xi ngħidu, dal-ħsieb kiddu qatigh. Bilfors li garrab taqbida harxa ma' dal-ħsieb, taqbida li tqabadha izda seta' biss jtlifha. Izda daħal għaliha għax ma satax jagħmel iehor. U għejjietu. FilgITU, u hallietu bla nifs.

Meta konna żgħażaġh, habta ta' tletin, hamsa u tletin sena ilu, kont nafu xort'oħra. Dejjem jidhak, dejjem fuq ruħu. Ma jibza' tista' tgħid minn xejn. Ma jaqta' qalbu quddiem l-ebda saram.

Id-dinja jehodha biċ-ċajt, ma jħabbel rasu b'xejn. Ma' xejn, ukoll ma kien jorbot qalbu. La mal-flus, la mal-ġid. Lanqas man-nisa. Kien donnu farfett, itir minn fuq tfajla għall-oħra. Bl-għerf ċajtier tiegħu kien jilmenta li waħda tnessik lill-oħra u għalhekk qajla seta' jintrabat ma' xi waħda minnhom.

Meta żzewweġ ukoll hekk baqa'. Il-familja għalih kienet il-fortizza. Il-fortizza ma jmisshielu hadd. Izda ftit li xejn kien iħobb joqgħod fil-fortizza. L-għors tiegħu jitbiegħed minn għeluqha u jħuf u jimraħ f'merġat oħra. Donnu pellegrin bla sabar, jew trovatur ħerqan li jterraq minn art għall-oħra u jithenna bil-bixriet u x-xejriet tagħhom.

Li kellu qalbu tajba kullhadd kien jaf. U kien hemm min kien jirkbu minħabba fi tjubitu. Iħenn għal kull min jinzerta anqas xortih tajba minnu. Izda għal min kien aħjar, aqwa jew oġhna minnu ma kienx jghir. Fis-sew kien wieħed mill-ftit nies li naf li l-għira ma tagħmilx bihom.

Hafif sewwasew daqs farfett kien ittajar minn fuq werqa għall-oħra, minn fuq

ward u ġieli xewk u kien donnu se jibqa' żaġġżuġ għal dejjem. Imbagħad f'daqqa waħda l-bidla. Donnu twarrab ghamad jew star minn quddiem għajnejh. U lemaħ ir-realtà għall-ewwel darba, u l-ħasda kienet qawwija wisq għalih, ħarxa wisq għal bniedem li dara jitbandal fuq wiċċ il-mewġ tal-ħajja donnu tarbija mwieżna mid-dirgħajn rotob, helwin ta' ommha bi lqugħ mit-twegħir kollu tal-ħalel tal-ħajja.

Wara l-ħasda ġiet it-taqbida. Wara t-taqbida l-għeja u s-skiyet u l-ħemda tas-sliem li jfiġġ ma' waqfien it-tqanqil. Hekk ħsibt jien fit-tgħarbil li għarbiltu go moħħi.

Ix-xjuħija, għidt bejn u bejn ruħi, ma tolqotx lil kulħadd xorta waħda. Hekk kif lanqas ma tasal fuq kulħadd f'għomor wieħed. Hemm min jixxjeh kmieni, hemm min tard. Hemm min ma jixxjeh qatt u jibqa' qisu żaġġżuġ ta' dejjem.

Kont għoddni warrabtu minn ħsiebi bħal xi ħaġa li ġrat u ħadd ma jista' jagħmel xejn dwarha. La boloq boloq, m'hemmx wisq x'taġħmel. Hekk kien imfassal id-destin tiegħu.

Imma mbagħad sirt naf bi ġrajjet oħra li ġarrab u ma stajtx nibqa' nħaddan il-fehma li kienet issawret go moħħi. Għadda mingħala widnejja għajdut li qajla kont norbtu miegħu li kieku ma qalulix wieħed li jafu sew ħafna aktar minni.

Billi niftakru moħħ ir-riħ ftit li xejn kont nistħajlu fil-qasam tal-familja. Naf li miżżewweġ, naf li kellu t-tfal, iżda qatt ma seħibtu wisq magħhom. X'aktarx billi hu kien iħossu mifrud minnhom – mhux fil-ġisem iżda żgur fir-ruħ – dejjem bqajt niftakru bħala bniedem waħdu, donnu għažeb, jew aħjar għažeb bi rbit familjari li ma jxekkklux wisq fil-ħajja mqanqla tiegħu.

Iżda dan ma kienx minnu sa barra. Għad li ħabibi baqa' jgħix ta' għažeb wara li żżewweġ, jihħielaq ma' ħbiebu jiġġerra 'l hawn u 'l hemm, waqfien qatt, il-ħajja ġdida li daħal għaliha ma setgħetx tħallih bla mittiefes. Jekk martu ma kinitx tħabbel rasha wisq minn ħajtu 'l barra mill-erba' ħitan tad-dar, ir-rabta ma' wliedu ma setax ma jħosshix aktar mill-irbit ħjut ħjut li kellu mas-sieħba twajba li ssabbret kemm setgħet bih.

Din ir-rabta moħbija bejnu u bejn uliedu, jew nistgħu ngħidu bejnu u bejn demmu feġġet meta l-anqas li kienet meħtieġa. Meta kienu żgħar, lil uliedu qajla kien iħabbel rasu dwarhom. Mhux ma jħobbhomx, mhux ma jaħdimx għalihom, għax qatt ma naqashom xejn, it-trobbija ħaduha sew, bit-tagħlim kollu li kien jixirqilhom, u l-bqija. Iżda ma kienx dak il-missier mogħmi wara wliedu, jiġri bihom 'l hawn u 'l hinn, jeħdihom ir-ritratti ma' l-ewwel okkażjoni li jsib, ma' l-iċken skuża . . .

Huma jgħixu ħajjithom, taħt il-ħarsien ta' ommhom, u hu jgħix ħajtu, lil hinn minn truf darhom. Ĥadd qatt ma naqsu xejn. La huma u lanqas hu.

Imma mbagħad meta bdew jikbru, sirt naf, minn dak li midħla tiegħu aktar minni, beda jtrabba l-għaqqux. Ma kinux ilhom li tfarfru li wliedu ma bdewx juru li ma kellhomx wisq iktar sabar minn missierhom. Hu beda jiddejjaq. Beda jiddejjaq li bdew jikbru. Kien dara bihom żgħar. Donnhom ma jgħoddux. Xtaqhom jibqgħu żgħar għal dejjem. Jew għallinqas idumu kemm jistgħu ma jikbru. Ha jibqgħu ma' djuł ommhom. Fi ħsieħba bla ma joħolqulu għawġ jew tfixkil f'ħajtu.

U issa f'daqqa waħda wliedu kibru – donnhom minn trabi jridu minn missierhom u ommhom f'daqqa waħda saru rġiel ma jeħtieġu lil ħadd u ma jobdu lil ħadd. Għall-ewwel ma tax kas, bħal stenna li dil-qabza wkoll tgħaddi qisu qatt ma ġara xejn. Iżda mbagħad beda l-inkwiet.

L-akbar inkwiet nibet minn iben li ħareġ jixbah sewwasew lil missieru. Ĥabibi din

qisu qatt ma kien jistennieha. X'aktarx qatt ma basar li xi hadd minn uliedu kien se johrog b'xejriet bhāl tiegħu. Dam ma laqa' din il-bxara fi mgibiet ibnu li min-naħa tiegħu baqa' jwebbes rasu li jgib ruħu kif jogħgob lilu ghax ma riedx jifhem li kien qieghed biss jimxi fuq il-passi ta' missieru.

Meta dak li żera' l-iben kellu jaħsdu wkoll il-missier, il-missier ma setax jissabbar. Jekk dari kienu jgħidu li dnuviet il-missier ibatu bihom l-ulied, fil-każ ta' ħabibi kien kollox bil-maqlub. Il-missier kellu jbati dak li wettaq ibnu. Tilef kull sabar, kull kwiet, bhāl sab ruħu quddiem mera li x-xbiha li dehret fiha ma kinitx tiegħu iżda ta' ibnu.

Beda jitfixkel bejnu u bejn ibnu sa ma sar ma jagħrafx iżjed bejn il-wieħed u l-ieħor. F'daqqa waħda taret minn fuq wiċċu d-dehra sielma ta' dari. Il-bniedem li qatt ma ħabbel rasu b'xejn sab ruħu jinkwieta b'dak li wettaqlu ħaddieħor.

Dal-bniedem li ħaseb li m'hu se jixjieħ qatt f'ħin bla waqt sab ruħu xiħ u qrib tmiemu. Hadd ma qallu xejn fuq hekk, ghax hadd ma ħa pjaċir b'li għalu. Imma bosta, bhali, ntebħu b'li kien għadda mingħalih.

Hemm bosta modi kif wieħed jixjieħ. Hemm min iġarrab il-mard. Hemm min inin bil-mod. Hemm min, bhāl ħabibi, iħoss it-toqol tas-snin, mhux fihom infushom, imma l-effett ta' dak li joholqu u jnibbtu bil-mogħdija tagħhom.